

« Книга глаголемая Гранографъ, сирѣчь лѣтописецъ. В ней же начало письменомъ царскихъ родовъ, отъ многихъ лѣтописецъ, преже о бытіи и о сотвореніи отъ книгъ Моисеовыхъ, и отъ Ісуса Навина, и отъ Судей Іудейскихъ, и отъ четырехъ царствъ, таже и о Асирійскихъ царехъ, Елліны же и благочестивыхъ и отъ Русскихъ лѣтописецъ, Сербскихъ и Болгарскихъ¹. Первьіе съ Богомъ починаемъ о шести днѣхъ, въ нихъ же сотворилъ Богъ всю тварь, яко же рече Давидъ: словомъ Господнимъ небеса утвердишася и духомъ устъ его вся сила ихъ. Написася отъ премудраго Манасія и отъ Сивирія, епископа Гевальскаго »².

În traducerea titlului din cronograful românesc, lipsesc deci numai cuvintele « Лѣтописецъ. В ней же », fie din eroare, fie cu intenția de a evita repetarea cuvîntului « Лѣтописецъ ».

c) Partea care este în plus în titlul cronografului rusesc față de cel românesc (de la Первьіе съ Богомъ...) și căreia îi corespund cuvintele « *Den cartea lu Iosif Lamska pre scurt* » din manuscrisul românesc, nu este altceva decît titlul primului capitol al cronografelor rusești din a doua redacție³. Și acest titlu figurează însă, întocmai, în ms. 1385, f. 34 v: « *Dentăiu începem cu Dumnezeu de șase zile, în carele au făcut Dumnezeu toată făptura, precum zice David: cu cuvîntul lu Dumnezeu ceriurile se întăriră, și duhul gurii lui, toată putearea lor. Se scrise de prea înțeleptul Manasiia și de Sivirie, episcopul Ghevalului* ».

d) Explicația utilizării termenului « Гранографъ », în loc de obișnuitul « Хронографъ », care se dă în prefața cronografului rusesc din a doua redacție, există și în cea de a doua prefață din versiunea românească, la același aliniat, unde traducătorul român se străduiește să o formuleze prin aceleași cuvinte, după cum se poate constata din comparația pasajelor respective:

« Сего ради и книжица сѣя Гранографъ счинися, зане вся началства, царства же и государствъ въ ней кратко описуеть. Грань убо начальство, графъ же описаніе, и обое сложивъ во единокупіе, речетсѣя Гранографъ, еже есть началствъ описаніе ».

Derept aceasta și această cărțuție Hronograf [întocmitu-se-au], pentru că toate începăturile și împărțiile și domniile întrînsa pe scurt le scrie. Hron adecă începătoriia, iară graf scrisoarea, amîndoua întrînsa le adună denpreună, zice-se Hronograf, care iaste началствъ описаніе, а începătoriилor scrisoare.

(A Popov, *op. cit.*, II, p. 71).

(Ms. 1385, f. 32r).

Asemenea dovezi, al căror număr poate fi lesne sporit, confirmă în totul ipoteza privind proveniența cronografului românesc aflat în ms. 1385 dintr-un cronograf rusesc aparținînd redacției a doua. Ele nu ne indică însă: Ce cronograf anume a avut la îndemîină traducătorul român? Mijloacele de care dispunem, deocamdată, nu ne dau posibilitatea unui răspuns sigur la această întrebare. Totuși, dacă ne orientăm după unele indicații din lucrarea citată a lui A. Popov, se pot face unele deducții. Într-adevăr, în vol. II, la p. 133, autorul deosebește o categorie aparte în mulțimea cronografelor rusești din redacția a doua, atunci cînd se referă la « Лицевые списки Хронографа второй редакції » (Foaia

¹ Pînă aici se acoperă aproape exact cu titlul din manuscrisul nostru.

² După A. Popov, *op. cit.*, vol. II, p. 70—71.

³ Împrejurarea prin care se explică intercalarea între titlul cronografului și titlul primului capitol din manuscrisul nostru a două articole exegetice este arătată în paragraful următor.